

Oponentský posudek na diplomovou práci Marka Macáka:

Metateorie v psychoterapii: realismus, antirealismus a kritická hermeneutika jako třetí alternativa. Katedra psychologie FF UK 2008.

Předkládaná práce je v rozsahu 101 stran plus 80 relevantních (především zahraničních) titulů. Už to samo svědčí o autorově hlubokém záběru. Také jazyková úroveň práce svědčí o vysokém stupni zpracování tématu. Je to práce teoretická. Nicméně jejím předmětem je jeden z nejpálčivějších problémů současné psychologie, totiž zásadní tázání po existenci (resp. neexistenci) metateoretického zázemí celého oboru. Autor sice neřeší psychologii jako celek (a ani by to nebylo možné), ale vybírá si oblast psychoterapie jako jednu z aplikačních oblastí a současně velmi citlivou na „skutečné“, „reálné“ dopady. V tomto smyslu je tematika mimořádně živá, praktická a ne „pouze“ teoretická.

Autor dělí práci na několik oddílů: věnuje se koncepci realismu, následuje antirealismus, mnohá vzájemná porovnání na úrovni filosofie, psychologie i psychoterapie. Výsledkem je pro čtenáře srozumitelná potřeba překročit toto schizma nějak konstruktivněji a vyhnout se přestřelkám zmíněných dvou táborů. Východisko autor nachází v kritické hermeneutice, konkrétně v díle Paula Ricoeura. Klíčem je práce s jazykem a hledáním smyslu našich diskursů. Hermeneutika hledá/zkoumá významově zahuštěná místa celé sítě významů a celé sítě diskursů o světě. Jedině tak, jak se ukazuje, se neztratíme v zoufalé varietě a relativitě všeho. Nutným pomocníkem je přitom ovšem stále přítomné etické hledisko a zodpovědnost za všechny volby. Téma práce je podle mého názoru tak významné také proto, že nutně poukazuje na závažnost podoby vzdělávání v psychologii, přípravy budoucích odborníků. Jsme schopni poskytnout studentům takový způsob myšlení, které je uchrání od pádu do propasti rozdrobených diskursů, mnohosti psychologických narativů? Dovedeme zabránit, aby neexistovala celá řada psychologických disciplin bez možnosti vzájemného dorozumění? A jsme schopni vybavit studenty něčím více, než pouhým základem „řemesla“? To zde samozřejmě nebudeme řešit. Jen si neodpustím připomenutí, že psychologie má hluboké kořeny ve filosofii a řešení mnohých potíží psychologů by mohlo být právě v péči o dovednost filosofického myšlení (resp. o myšlení disciplinované, jak by snad podotkl E. Bleuler).

Hermeneutický přístup umožňuje využívat naší inherentní schopnosti metakomunikace, tedy stálého reflektování a hledání dalších, širších, hlubších spod. souvislostí. To nám přece dala do vínku již sama evoluce vědomí, tak výrazně spočívající na práci s jazykem (jak to až magicky vyznívá v dnes již kultovní knize J. Jaynese). Výsledkem předložené práce nejsou žádná (téměř vždy zpochybnitelná) tvrzení, nýbrž výzva, podnět, „nakopnutí“ k přemýšlení. Autor sice práci píše sám za sebe, ale svým způsobem je dialogická – jak v neustálé konfrontaci názorů autorit, tak i v apelu na přemýšlení čtenářů.

Práci považuji za myšlenkově bohatou, vytříbenou a v mnoha směrech přesahující požadavky na běžnou diplomovou práci. Předložený text nabízí mnoho úvah a podnětů k diskusím. Z prostorových důvodů si je na tomto místě musíme odříci. Ovšem jako oponent si nemohu odpustit několik kritických poznámek. Text práce je hutný a čtenáře nutí k poměrně pomalému, hloubavému čtení, k práci s významem téměř každého slova. Zde je ale zdroj mého drobného zklamání – do textu se vloudila dost dlouhá řada překlepů (které zde neuvádím) i několik omylů v práci s literaturou (např. v textu je Mahoney 2005, vzadu je rok 2006; Edwards, 1997 vzadu v seznamu není; u přímých citací občas chybí uvedení strany (viz s. 22); Andersonová, 1994 je vzadu s datem 1997 etc.). Působí to dojmem, že autor byl v časové tísní.

Práci doporučuji k obhajobě.
Praha, 2.1. 2009


Jiří Štěk